

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 20

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 51.

Asiainhoitaja Winckelmann

28/1 1959.

Min. / Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa tammikuun 28 p:nä 1939.

No. 52/21 39.

1270 Val. S 39.
2/2-39 *?*
5 Cho

Ulkoasiainministeriölle,

Lähetystö oheistaa täten kunnioittaen kuutena kappa-
leena raporttinsa No. 1/1939

Barcelonan valloittamisen merkitys.

Asiainhoitaja:

J. M. Holmström

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Lisboa ssa 28 p:nä tammi kuuta 1939.

Asia: Barcelonan valloittamisen
merkitys.

1/170 Gal. S. 39.
72-39
5 C20

Kun tieto Barcelonan valloittamisesta ilman sanottavampaa vastarintaa toissapäivänä saapui tänne, herätti tapahtuma, luonnollisesti kyllä, tšekäläisen naapurimaan eri piireissä vilkasta mielipiteiden vaihtoa lähinnä siitä, mikä merkitys sillä tulisi olemaan Espanjan kansalaissodan jatkumiseen nänden. Olin tilaisuudessa eräissä kutsuissa saman päivän iltana keskustelemaan asiasta sekä tšekäläisten diplomaattien että portugalilaisten viranomaisten kanssa.

Ensimmäinen, jonka tilaisuudessa ~~xxxx~~ tapasin oli Ranskan tšekäläinen lähettiläs, jonka tunnen hyvin jo niiltä ajoilta kun Suomi oli jäsenenä kansainliiton neuvostossa ja joka silloin toimi Briandin kabinettipäällikkönä. Hän lausui käsityksensä, ettei Barcelonan kukistuminen välttämättömästi merkinnyt käännekohtaa sisällissodassa ja huomautti, että samanlaisia kriittillisiä tilanteita oli aikaisemmin ollut useampiakin, ilman että niillä olisi ollut ratkaisevampaa merkitystä. Niinpä marraskuussa 1936 Toledon valloituksen jälkeen koko maailma oli vakuutettu siitä että Madridin valloittaminen tapahtuisi lähipäivinä, mutta siitä huolimatta Madrid edelleen pitää puoliaan. Toisen kerran oli samanlainen tilanne helmikuussa 1938, jolloin Francon joukot valloittivat Castello-

JAKELUOHJE:

Javalinen

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nin Välimeren rannikolla ja leikkasivat kahtia tasavaltalaisen puolustusrintaman, ilman että sekään johti odotettuun katastroofiin. Lähettiläs myönsi kyllä että tilanne oli vakava, mutta ei katsonut sitä toivottomaksi (désespéré).

Tähän on minun kuitenkin lisättävä, että Ranskan ministeri oli ainoa puhuteltavistani, joka löysi nykytilanteessa valopilkkujakin tasavaltalaiselle Espanjalle.

Seuraava puhuteltavani oli kansallisen Espanjan tšekäläinen asiainhoitaja Mirafloresin markiisi, jonka tunnen jo Madridin ajoiltani. Hän edusti tietysti päinvastaista käsityskantaa, lausuen, ettei ollut epäilystäkään siitä, etteikö Barcelonan valloittaminen merkinnyt lopun alkua. Olisi nimittäin, huomautti hän, otettava huomioon että Barcelonan menetys ei ollut tasavaltalaisille yksinomaan strateeginen tappio, vaan myöskin erinomaisen raskas moraalinen tappio. He olivat nyttemmin nimittäin täysin tietoisia siitä, että heidän hallussaan enää olevan lyhyen rannikkolinjan efektiivinen saartaminen ja siitä seuraava tasavaltalaisen Espanjan näлкиinnyttäminen ei tuottaisi Francon laivastolle mitään vaikeuksia. Tästä johtui myöskin, ettei Francon hallitus enää välittänyt pyytää siltä alituisesti evättyjä belligérant oikeuksia. Asiainhoitajan käsityksen mukaan on sisällissota viimeistään huhtikuussa, mutta todennäköisesti jo aikaisemminkin kokonaisuudessaan likvidoitu.

Seuraava puhuteltavani oli eräs portugalilainen yleisesikuntaupseeri, jota käytetään observatööriä Espanjan rintamalla ja joka aivan äsken oli palannut Barcelonan rintamalta. Otan tähän hänen kertomuksensa, joka myös koskettelee Ranskan suhtautumista nykytilanteeseen Espanjassa ilman mitään kommentaareja.

Mainittu upseeri huomautti, että jo noin kaksi viikkoa ennen Barcelonan valtausta oli asianomaisissa sotilaspiireissä ulkomaallakin tunnettua, ettei Barcelonaa ampumatarpeiden riittä-
mättömyyden vuoksi voitaisi puolustaa. Tämän johdosta yrittikin Léon Blum, huohimatta siitä että Ranskan puuttumattomuuskanta Espanjan sisällissodassa hänen pääministerikautenaan oli lyöty kiinni, mahdollisuuksiensa mukaan vaikuttaa siihen suuntaan että Ranska virallisestikin olisi luopunut puuttumattomuudesta avaamalla rajan ja sallimalla aseiden ja ampumatarpeiden lähettämisen Espanjaan. Puhuteltavani väitti, että Blumilla oli suunnitelmilleen kannattajia hallituksenkin keskuudessa ja mainitsi erityises-
nimet Mandel (ent. Rotschild), Zay (ent. Isascar Zackarias), Sarraut ja Campinchi. Englannin painostus sekä Daladierin ja Bonnetin käsitys että tuollainen toimenpide olisi helposti voinut johtaa maailmansotaan olivat kuitenkin vaikuttaneet sen, ettei Blumin pyrkimyksillä ollut mitään onnistumisen mahdollisuuksia. Kun siten suuri ulkopoliittinen keskustelu virisi Ranskan edustajaka-
marissa, täytyi Bonnetin kolme eri kertaa lykätä esiintymisensä ennenkuin hän oli tilaisuudessa asettamaan vastustajansa tapahtuneiden tosiasioiden s. o. Barcelonan valtaamisen eteen. Tämän tapahduttua hänen oli tietysti paljon helpompaa puolustaa politiikkaansa koska rajan avaaminen sen jälkeen olisi ollut hyödytöntä.

Tiedustellessani, miten Barcelonan valtaaminen meikkin ilman laukaustenvaihtoa oli selitettävissä, lausui puhuteltavani, että siihen vaikutti kolme eri tekijää. Ensimmäinen syy oli tasavaltalaisten kesäinen offensiivi Ebrolla, joka oli tyystin kuluttanut heidän voimansa ja jossa heidän parhaimmat joukko-osastonsa nimittäin kansainväliset brigaadit olivat kärsineet suunnattomia

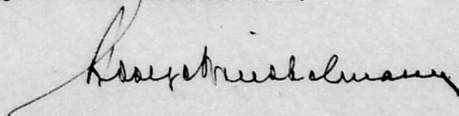
tappioita. Toinen syy oli tapahtuneessa ulkomaalaisten poissiirtämisessä rintamalta. Voidaan tietysti väittää, ettei 400.000 miehen armeijassa 12.000 ulkomaalaista voisi esittää mitään huomattavampaa osaa, mutta tällöin on otettava huomioon, että juuri mainitut ulkomaalaiset hyvin useissa tapauksissa toimivat upseereina ja alipääallystönä ja niin ollen pitivät yllä kuria joukko-osastoissaan. Kolmas syy oli siinä että tasavaltalaiset, jotka kroonillisesti kärsivät aseiden ja ampumatarpeiden puutetta, perääntyessään Francon voimakkaan offensiivin edessä eivät ehtineet viedä mukanaan edes niitä vähäisiä varastoja, mitä heillä oli.

X

X

X

Tahdon lopuksi vielä sivumennen mainita, että kun tuonnottain eräillä suurilla diplomaattipäivällisillä tuli puheeksi Suomen suuremmoiset valmistelut olympialaiskisoja varten, useimmat läsnäolevista sanoivat pelkäävänsä, ettei mainittuja kisoja tultaisi pitämään, syystä että nykyinen kansainvälinen jännitys jo sitä ennen olisi ~~estettä~~ puhjeta ilmi konfliktiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 20

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Asiainhoitaja Winkelmann

12/2 1939

Minn / Pst.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa helmikuun-16-p:nä 1939.

N:o 66/23.

2/170 Sal. 8 39	
24/2 39	?
5	C 20

Ulkoasiainministeriölle

Lähetystö oheistaa täten kunnioittaen kuutena kappa-
leena raporttinsa No. 2/1939:

Espanjan hallituksen asema.

Asiainhoitaja: *Kaarlo Lehto*

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Lisboa ssa 13 p:nä helmi kuuta 19 39.

Asia: Espanjan hallituksen asema.

Herra Ulkoasiainministerille osotetussa kirjelmässä olen aikaisemmin kosketellut otsikkoasiaa sekä sen yhteydessä Espanjan tasavaltalaisen hallituksen luona akkreditoitujen diplomaattien asemaa. Koska tilanne nyttemmin näkyy vaihtuvan päivä päivältä, lienee syytä antaa eräitä yksityiskohtaisempia lisätietoja tapahtumien viimeaikaisesta kehityksestä.

Espanjan tasavallan presidentti Azaña, joka nykyään oleskelee Pariisissa, on antanut haastattelun, jossa hän on selittänyt aikovansa voimiensa mukaan toimia pikaisen rauhan puolesta. Hän ei tosin ole tahtonut desavoida hallitustaan, joka on päättänyt jatkaa sotaa, maksoi mitä maksoi, ja siinä tarkoituksessa siirtynyt takaisin Espanjaan, mutta julkinen salaisuus on, että pääministeri Negrinillä ja ulkoministeri Alvarez del Vayolla oli, ennen paluutaan Espanjaan, presidentti Azañan kanssa Pariisissa myrskyinen kohtaaminen, jossa mielipiteiden eroavaisuudet Azañan ja hänen hallituksen välillä sodan lopettamiseen nähden havaittiin ylittävää. Koska Espanjan perustuslain mukaan presidentin valtuudet ovat verrattain rajoitetut, ei hänen vallassaan myöskään ole päättää siitä, luovutaanko jatkuvasta vastarinnasta, vai jatketaanko sotaa edelleen, vaan riippuu tuollai-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sen päätöksen tekeminen yksinomaan Espanjan hallituksesta. Tietysti presidentti voi selittää, ettei hallitus enää nauti hänen luottamustaan, jolloin hallitukselle perustuslain mukaan ei jää muuta mahdollisuutta kuin erota, mutta koska presidentti on tietoinen siitä, ettei sellaista hallitusta, jonka hän voisi hyväksyä, nykyoloissa voida saada kokoon, ei hän, ainakaan toistaiseksi, ole tahtonut ryhtyä tällaiseen äärimäiseen keinoon, vaan katsonut paremmaksi odottaa tapahtumien kehitystä.

Tällainen odotus voi kuitenkin muodostua verrattain pitkäksi ja tehdä hänen jatkuvan Ranskassa olon kiusalliseksi. Eihän nimittäin ole oletettavissa, että tasavaltalaiset joukot kykenisivät enää mihinkään huomattavampaan hyökkäystoimintaan ja, mikäli Francon täkäläisessä suurlähetystössä arvellaan, ei Franconkaan puolelta tulla lähitulevaisuudessa ryhtymään mihinkään tärkeämpiin sotatoimiin. Hänen joukkonsa tarvitsevat lepoa viimeisen rasittavan offensiivin jälkeen, jotenpaitsi niiden kuljetus ja sijoittaminen vastaisille rintamille tulee myös kysymään aikaa. Näinollen presidentti Azañan jatkuva Ranskassa olo, edellyttäen, että tiedot hänen kieltäytymisestäään palata Espanjaan ovat oikeat, voi muodostua verrattain pitkäaikaiseksi. Vaikkakin Ranskan hallitus tietysti tulee osottamaan kaikkea mahdollista hienotunteisuutta häntä kohtaan, on kuitenkin pidettävänä oireellisena "Le Tempsin" muutamia päiviä sitten julkaist~~un~~^{-emaa/} kirjoitusta, jolloin ei vielä tiedetty pitkäksiä aikaa Espanjan hallitus mahdollisesti tulisi jäämään Ranskan alueelle.

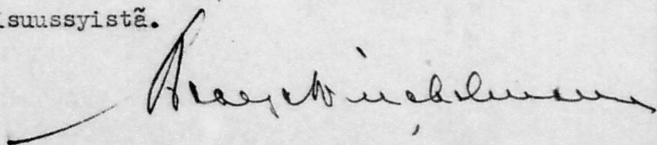
Jäljennän tähän pääkohdat Le Temps'in k.o. kirjoituksesta: L'éventualité de l'établissement d'un pouvoir reconnu espagnol en territoire français, pour quelque raison et dans quelque condition que ce soit, est totalement exclue, non seulement parce qu'un tel établissement serait incompatible avec

le plein exercice de la souveraineté française sur la totalité du territoire national, avec la pratique honnête de la politique de non-intervention à laquelle nous restons attachés, avec les règles essentielles du droit international, mais aussi parce que, par là, le gouvernement républicain lui-même ferait de sa propre volonté acte de renoncement et d'abdication."

Ja toisessa yhteydessä Le Temps edelleen jatkaa:

"Tous les ministres espagnols qui cherchent un refuge sur territoire français se séparent par là même du gouvernement dont ils faisaient partie, perdent ainsi toute qualité officielle et s'interdisent désormais toute activité politique dans le pays qui leur accorde l'hospitalité. C'est là une doctrine simple et claire qui ne saurait donner lieu à aucune discussion".

Se mitä edellisessä on sanottu mahdottomuudesta julkisen vallan harjoittamiseen Ranskan alueella Espanjan hallituksen puolelta, on tietysti, vaikkakaan kirjoitus ei oikeastaan sisällä muuta kuin yleisesti tunnustettujen kansainvälisten normien toteamista, vielä suuremmassa määrässä sovellettavissa kysymyksen ollessa julkisen vallan harjoittamisesta Espanjan valtiopäämiehen puolelta vieraan valtion alueella. Ettei hänen jatkuvaa Ranskassa oloansa vielä ole Ranskan lehdistössä kosketeltu, johtuu ~~xiix~~, mikäli eräs Ranskan tšekäläisen lähetystön jäsen minulle mainitsi, hienotunteisuussyistä.

*Ministerium
jagannud*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 20

ASIA: _____

Lisboassa oleva lähetystön raportti n:o 3.

Asiainhoitaja Winckelmann

20/2 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa helmikuun 20 p:nä 1939.

No. 75/28.

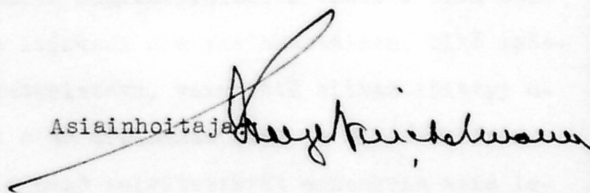
4 / 170 Sal. S. -39.	
27/2 -39	?
5	C20

Ulkoasiainministeriölle

Täten on minulla kunnia Ministeriölle lähettää
kuutena kappaleena raporttini No. 3/1939:

Suhtautuminen Francon hallituksen tunnustami-
seen.

Asiainhoitaja

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Lisboa ssa 20 p:nä helmi kuuta 1939.

Asia: Suhtautuminen kenraali Francon
hallituksen tunnustamiseen.

Viimeisen kahden viikon kuluessa on melkein päivittäin eri maiden sanomalehdistössä julkaistu uutisia siitä että Englannin ja Ranskan hallitukset ministerineuvostojensa seuraavassa istunnossa tulisivat päättämään kenraali Francon hallituksen de jure tunnustamisesta, ilman että nämä ennustukset kuitenkaan toistaiseksi olisivat toteutuneet.

Hyvin informoidulta englantilaiselta taholta olen saanut kuulla, ettei asia lainkaan ole yksinkertainen, eikä myöskään kädenkäänteessä ratkaistava, vaan että siihen liittyy useita sekä poliittisia että diplomaattisia ja oikeudellisia kysymyksiä, jotka ensin ovat selvitettävät ennenkuin asia lopullisesti voidaan päättää. Näistä kysymyksistä koskevat eräät, kuten pakolaisten evakuointi ja Ranskaan internoidut miliisit, yksinomaan Ranskaa, voiden nämä kysymykset vaikeuksista saada tyydyttävästi selvitetyiksi, mutta asiaan liittyy tärkeämpiäkin sekä Englantia että Ranskaa koskevia kysymyksiä, joita käsitellään seuraavassa:

1) ulkomaalaisten joukkojen poistaminen Espanjan mantereelta, Balearien saarilta ja Espanjan Marokosta. Puhuteltavani kertoi, että alunperin oli suunniteltu asettaa ehdoksi tunnustuksen myöntämiselle, että nämä joukot viipymättä ja sodan

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vielä jatkuessa poistettaisiin Espanjasta, mutta nyttemmin lie-
nee tästä vaatimuksesta luovuttu ja tyydytty siihen että se ta-
pahtuisi kohta sotatoimien päätyttyä.

2) Ranska ja myös Englanti vaativat kenraali Francolta takeita siitä, ettei millekään vieraalle vallalle sallita sellaista jalensijaa Espanjassa, että se voisi uhata Espanjan eheyttä ja riippumattomuutta ja niinmuodoin olla välillisesti vaaraksi Ranskalle tai Englannille. Kuten tunnettua, on Mussolini, paitsi niitä takeita status quosta Välimerellä, jotka sisältyvät englantilais-italialaiseen sopimukseen, viimeksi pari viikkoa sitten selittänyt Englannin suurlähettiläälle Roomassa, että kaikki italialaiset vapaaehtoiset tullaan siirtämään pois Espanjasta niin pian kuin maa kokonaisuudessaan on Francon hallussa sekä ettei Italialla sen jälkeen ole mitään tavoitteita Espanjassa tai aikomuksia sekaantua Espanjan sisäisiin asioihin. Kenraali Franco taas lienee omasta puolestaan vakuuttanut, etteivät italialaiset joukot sodan päätyttyä tulisi jäämään Espanjaan, ei myöskään Baleareille, eikä Espanjan Marokkoon. Edelleen lienee Franco vakuuttanut, ettei Ranskan rajalle ole rakennettu minkäänlaisia linnoituksia, seikka, jonka todenperäisyyden ranskalainen sotilasvaltuuskunta nyttemmin on todennut, sekä luvannut, ettei myöskään lentokenttiä tulla rakentamaan määrätulle etäisyydelle Ranskan rajalta. Puhuteltavani huomautti todistuksena Francon hyvästä tahdosta solmia suhteita länsivaltoihin, ettei italialaisia joukkoja Katalonian valtaamisessa oltu päästetty lähellekään Ranskan rajaa sekä että neuvottelut Minorcan antautumisesta tapahtuivat englantilaisella sotalaivalla. Ei olisi väheksyttävää myöskään sitä tosiseikkaa, että Franco syyskuun kriittisinä päivinä antoi puolueettomuusvakuutuksen syytyvän sodan varalta, joskaan tämän vakuutuksen

merkitystä ei olisi yliarvioitava sen vuoksi, ettei Franco siihen eikaan ollut mikään huomattavampi sotilaallinen tekijä.

Puhuteltavani arveli, että myös tässä kohdassa mainittuihin kysymyksiin nähden voitaisiin saavuttaa yksimielisyys joskin paraikaa käytävät neuvottelut voisivat kysyä aikaa. Välttääkseen kuitenkin sitä, etteivät ne tärkeät kaupalliset ja poliittiset intressit, joita Englannilla ja Ranskalla oli valvottavina kansallisessa Espanjassa, tulisi asian mahdollisesta viipymisestä kärsimään, lienee ajateltu myös sellaista menettelyä, että tunnustus annettaisiin kahdessa etapissa, nimittäin aluksi ainoastaan de facto tunnustus ja vasta myöhemmin de jure tunnustus. Tällöin voisi suhteiden lopettaminen Negrinin hallituksen kanssa myös tapahtua kivuttomammin.

3) kysymys ehtojen asettamisesta sodan lopettamiselle, jossa Englanti ja Ranska humanitaarisista syistä halusivat myötäväikuttaa, ~~kä~~ ^{kä} sitävastoin mahdolliseksi toteuttaa. Kun kansallisen Espanjan täkäläinen suurlähettiläs eilen kävi tervehdyskäynnillä luonani, otin tämän asian puheeksi. Suurlähettiläs huomautti tällöin että hänen veljensä kenraali Franco useampaan otteeseen oli julkilausunut, että koska sota jo oli voitettu, ei tasavaltalaisella armeijalla enää ollut muita mahdollisuuksia kuin antautuminen ehdoitta. Hän lisäsi, että jotta kaikki epätietoisuus tässä suhteessa saataisiin lopullisesti hälvenemään tulisi suurlähetystö (ja todennäköisesti kaikki muutkin kansallisen Espanjan edustustot ulkomailta) ylipäällikön käskystä, huomispäivän lehdissä julkaisemaan kommunikéan, jossa tämä seikka kertakaikkiaan todetaan.

Tasavaltalaisen Espanjan hallituksen asema käy päivä päivältä yhä kestävämmäksi. Presidentti Azaña, joka edelleen on Parisissa on julkisesti ilmoittanut ei ~~enää~~ aikovansa pa-

lata Espanjaan, luopumatta kuitenkin toistaiseksi valtionpäämiehen toimestaan. Tällainen tilanne ei tietenkään ajan mittaan voi jatkua, koska häneltä puuttuu mahdollisuuksia julkisen vallan harjoittamiseen vieraan valtion alueella. Tasavallan varapresidentti ja samanaikaisesti Cortesin puhemies Martinez Barrio on myös päättänyt jättää Ranskaan. Näinollen ja koska päätösvaltaista Cortesia ei myöskään voida saada kokoon valitsemaan uutta presidenttiä siinä tapauksessa että Azaña eroaisi, lienee tohtori Negrinin hallitusta pidettävä nyttemmin ainoastaan de facto hallituksena.

x

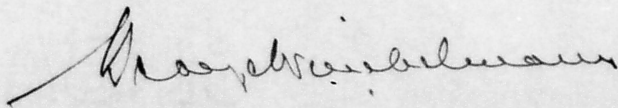
x

x

Tähän mennessä ovat seuraavat valtiot tunnustaneet de jure kenraali Francon hallituksen: Saksa, Italia, Japani, Irlanti, Unkari, Puola, Sveitsi, Portugali, Albania, Peru, Guatemala, San Salvador, Porto-Rico, Nicaragua, Mantsukuo sekä Vatiikaani.

Argentinaan, Brasiliaan ja Uruguayhin nähden ovat tiedot toistaiseksi virallista vahvistusta vaille.

Irlannin ja Puolan ent. lähettilääät Espanjassa ovat nimitetty lähettiläiksi kansalliseen Espanjaan. Sveitsin ent. Espanjan lähettiläs on, kuten tunnettua, nyttemmin lähettiläänä Suomessa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C20

ASIA: _____

Liibossa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Winckelmann

4/3 1929

Vakituinen kuriiriposti.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

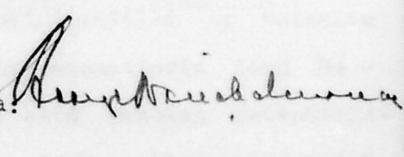
Lisboassa 4 päivänä maaliskuuta 1939.

N:o 84/31/39.

6/121 Pal. S -39.
13/3-39
5 Clo

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Täten on minulla kunnia oheisena lähettää kuutena kappaleena raporttini n:o 4 Jälkipaimintoja Englannin ja Ranskan de jure tunnustuksen yhteydessä olleista vaiheista.

Asiainhoitaja:

Lisboa

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Lisboa ssa 4 p:nä maaliskuuta 1939.

Asia: Jälkipaimintoja Englannin ja Ranskan de jure tunnustuksen yhteydessä olleista vaiheista.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
6/171 Sal. 2 -39.
12/3-39
5 E20

Aikaisemmissa raporteissani mainitsemaltani englantilaiselta taholta sekä kansallisen Espanjan täkäläisen suurlähetystön jäseniltä olen saanut allamainittavat yksityiskohdalliset tiedot otsakeasiasta.

Kun neuvottelut asiasta aloitettiin, toiselta puolen Espanjan ulkoministerin, kreivi Jordanan ja Englannin siikäläisen asiamiehen Sir Robert Hodgsonin välillä ja toiselta puolen kreivi Jordanan ja ranskalaisen senaattorin Léon Bérardin välillä, kuului sekä Englannin että Ranskan neuvotteluohjelmaan eräitten ehtojen asettaminen, jotka olisi täytettävä ennen de jure tunnustuksen myöntämistä. Nämä ehdot olivat:

1) lupaus evakuoida Espanjassa olevat saksalaiset ja italialaiset sotilaat viipymättä ja siis ennen tunnustuksen myöntämistä 2) juhlallisen deklaration antaminen siitä, ettei mitään sotilallisia konsessioita Espanjan mantereeseen, Baleareihin tai Espanjan Marokkoon oltu myönnetty tai ajottaisi myöntää millekään vieraalle valtiolle ja 3) yleisen armahduksen myöntäminen niinhyvin tasavaltalaisessa armeijassa taistelleille sotilaille kuin myös niille siviilihenkilöille, jotka ak-

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tiivisemmin olivat ottaneet osaa sisällissotaan tasavaltalaisella puolella.

Mikäli puhuteltavani tiesivät kertoa, olivat asetetut ehdot saaneet vähemmän suopean vastaanoton ja neuvottelut olivat useampaan otteeseen olleet kriittisessä vaiheessa. Francon puolelta oli asetettuihin ehtoihin huomautettu seuraavaa. Ehtoon n:o 1 oli suostuttu siinä muodossa, että ulkomalaiset sotilaat tultaisiin evakuoimaan kohta sen jälkeen kun tasavaltalainen armeija olisi antautunut, mutta ei myöskään sitä ennen. Ehtoon n:o 2 oli huomautettu, että kenraali Franco jo niin monessa tilaisuudessa oli julkisesti esittänyt tätä tarkoittavan vakuutuksen, että sen uudelleen toistaminen voitaisiin käsittää epäilykseksi hänen sanojensa rehellisyydestä. Ehtoon n:o 3 oli, sopusoinnussa sen mukaan kuin viime raportissani mainitsin suurlähettiläs Francon minulle kertoneen, vastattu, ettei siitä suostuttaisi keskustelemaan, vaan että tasavaltalaisen armeijan oli antauduttava ehdoitta.

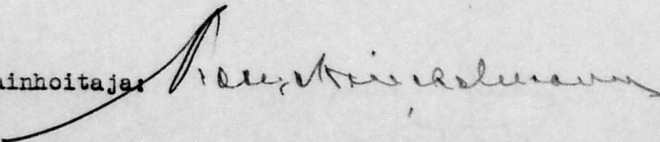
Sitäpaitsi oli Francon puolelta neuvotteluissa esitetty vaatimuksia Espanjan valtiopankin Ranskassa olevien kultavarojen sekä pakolaisten mukanaan tuomien kalleuksien ja aseiden luovuttamisesta.

Tällainen vastaus mukanaan palasi senaattori Bernard Burgoksesta Pariisiin ja saman vastauksen tiedoitti Sir Robert Hodgson sankeitse Foreign Officelle.

Tämän jälkeen seurasi neuvotteluja Englannin ja Ranskan hallitusten välillä syntyneestä tilanteesta, minkä jälkeen neuvotteluja Burgoksessa jatkettiin seuraavin tuloksin. Ehdosta n:o 1 luovuttiin, kuten jo viime raportissani olen

kertonut, ja tyytyivät Englanti ja Ranska siihen, että ulko-
maalaiset joukot evakuoitaisiin kohta sotatoimien päätyttyä.
Ehtoon n:o 2 nähden sovittiin siitä, että Franco antaisi sa-
laisen, liitteenä sopimukseen liittyvän promemorian, jossa hä-
nen aikaisemmat vakuutuksensa Espanjan vastaisesta riippumatto-
muudesta toistettiin. Ehtoon n:o 3 saavutettiin niinkään Fran-
con suostumus sikäli, ettei mitään terroria tultaisi harjoit-
tamaan toisinajattelevia kohtaan, että kaikki tasavallan armei-
jassa ja siviilihallinnossa palvelleet henkilöt voisivat es-
teettä palata kotimaahansa sekä että ainoastaan ne heistä,
jotka havaittiin tehneen itsensä syytäiksi yleistä laatua ole-
viin rikoksiin (delits communs), tultaisiin rankaisemaan asian-
omaisissa tuomioistuimissa. Kun Englanti ja Ranska tyytyivät
annettuun vakuutukseen ja Ranska oli myös suostunut Francon
asettamiin ehtoihin, syntyi sopimus, joka, kuten tunnettua, joh-
ti Francon hallituksen tunnustamiseen Espanjan lailliseksi hal-
litukseksi Englannin ja Ranskan puolelta.

Asiainhoitaja:

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 20

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 5.

Asiainhoitaja Winckelmann

22/3 1939.

Min. Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 27 päivänä maaliskuuta 1939.

N:o 173/40/39.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
7/171 Val		D. 1939.
21/3-39	NO	L.M.
5	OSASTO	ASIA
	C20	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e

Täten on minulla kunnia oheisena lähettää kuutena kappaleena raporttini n:o 5

Ystävyyys- ja non-agressiosopimus

Portugalin ja Espanjan välillä.

Asiainhoitaja:

R. A. Kivimäki

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Lisboa ssa 27 p:nä maaliss kuuta 1939.

Asia: Ystävyyss- ja non-agressio-
sopimus Portugalin ja Espanjan vä-
lillä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
7/171 Tal D. 1939.		
31/1-39	Ma	L.H.
EUROPA	OSASTO	ASIA
5	C20	

Raportissani viime joulukuun 16 päivältä mainitsin eräissä tšekäläisissä piireissä havainneeni pelkoa siitä, että kenraali Franco sisällissodan päätyttyä hänelle voitokkaasti, mahdollisesti suunnittelisi aggressiivista esiintymistä Portugalia kohtaan. Tällä tietysti ymmärrettiin, että Francon joukot monivuotisen sodan jälkeen olivat niin loppuunväsyneet, etteivät ne yksinään kykenisi uhkaamaan Portugalia, mutta pelko kohdistuikin siihen, että lähinnä Italia, Francoa välikappaleenaan käyttäen, ajattelisi jonkunlaista työntöä (franstöt) Portugalin mantereeseen kautta Englannin herruutta vastaan Atlantilla. Tällainen politiikka olisikin helposti ymmärrettävissä, koska kolmion Lagos (Portugalin etelärannikolla), Azorit, Cap Verden saariryhmä hallitseminen on meristrategiselta kannalta ratkaisevasta merkityksestä Englannille, etenkin siinä tapauksessa, että Suezin kanava vastaisessa suursodassa syystä tai toisesta kävisi käytöskelvottomaksi. Samat piirit tiesivät myöskin kertoa, että täällä, mainitun vaaran välttämiseksi, tehtiin tarmokasta työtä non-agressiosopimuksen solmimiseksi Portugalin ja Espanjan välillä. Kun Salazarin joulukuun lopulla pitämällä päivällisillä tiedustelin näiden huhujen todenperäisyyttä eräiltä tšekäläisen ul-

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

koministeriön korkeammilta virkamiehiltä, lausuvat he olkapäitänsä kohauttaen, ettei huhuissa ollut mitään perää sekä ettei Portugalilla ollut mitään pelkäämistä Espanjasta käsin, osaksi sen vuoksi, ettei Englanti koskaan tulisi sallimaan, että Espanja, yhtävähen kuin muutkaan sen Intian merittien varrella olevat valtiot, liiaksi voimistuisi, osaksi sen vuoksi, että Espanjaa aina tulisi jättämään sisäinen eripuraisuus, joka sitä pitäisi heikkona ja naapureille vaarattomana, aivan riippumatta siitä, minkälainen regime siellä kulloinkin olisi voimassa.

Kaikista näistä peruutuksista huolimatta allekirjoitettiin täällä t.k. 17 päivänä ystävyys- ja non-agressiosopimus Portugalin ja Espanjan välillä, mikä sopimus suomenoksena oheelliitettään tähän raporttiin. Allekirjoittaminen tapahtui juhliallisessa muodossa tavannukaisine puheineen, päivällisineen ja lehtihaastatteluineen.

Kuten sopimustekstistä selviää, sitoutuvat sopimuspuolet olemaan ryhtymättä mihinkään sellaiseen vihollisluontoiseen toimintaan, joka olisi omiaan loukkaamaan toisen sopimuspuolen alueellista koskemattomuutta. Ne sitoutuvat niinkään olemaan antamatta tukea mahdolliselle hyökkäykselle kolmannen valtion puolelta toista sopimuspuolta vastaan sekä olemaan sallimatta alueellaan toiseen sopimuspuoleen kohdistuvan hyökkäystoiminnan valmistelua. Lisäksi sopimuspuolet sitoutuvat siihen, etteivät ne osallistu mihinkään sopimukseen tai liittoon, joka voi olla tähdätty toista sopimuspuolta vastaan.

Tämä on lyhyesti sanottuna sopimuksen pääsisältö. Sen merkitys on kuitenkin suurempi kuin mitä sen tekstistä voidaan lukea.

Koska informatioiden saaminen täkäläisestä ulkominis-

teriöstä yleensä on osottautunut mahdolliseksi, seikka jota diplomaattipiireissä täällä yleisesti valitetaan, käytin tilaisuutta hyväkseni tavatessani äsken Portugalin armeijan vastanimitetyn ylipäällikön tiedustellakseni hänen käsitystään puheenaolevan sopimuksen merkityksestä ja kantavuudesta.

Tällöin sain tietää seuraavaa:

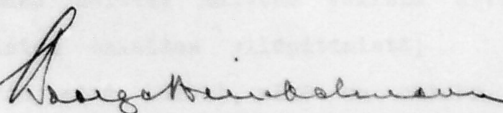
Sopimuksen suurin merkitys on sen alkulauseessa, jossa sanotaan "todeten samalla, etteivät mitkään velvoitukset, joihin jompikumpi sopimuspuolista on tähän mennessä sitoutunut suhteissaan kolmansiin valtioihin, ole molemmipuolisten suhteiden kehittymisen ja lähentymisen vastaisia, eivätkä ristiriidassa tämän sopimuksen tarkoituksiperien kanssa". Tämä lausunta merkitsee, puhuteltavani mukaan, toteamista, ettei kenraali Franco ole myöntänyt, yhtävähän Italialle kuin Saksallekaan, minkäänlaisia sotilallisia konsessioita Espanjan mantereeseen, Baleareihin tai Espanjan Marokkoon nähden. Tosinhan kenraali Franco useampaan otteeseen on peruuttanut tällaiset huhut, viimeksi juhlaallisessa muodossa Englannin ja Ranskan de jure tunnustuksen yhteydessä, mutta täällä, kuten ehkä muuallakin, on noihin peruutuksiin suhtauduttu jossakin määrin skeptillisesti. Sopimuksen katsotaan nyt hälventäneen kaikki epäluulot tässä suhteessa.

Sopimuksen toiseksi tärkein merkitys on, puhuteltavani mukaan, siinä, että Portugalin ja Espanjan välinen allianssi jää täysin koskemattomaksi. Tämän liiton merkitys ja arvo käsitetään täällä vallan hyvin ja sitä pidetään Portugalin itsenäisyyden ja koskemattomuuden vahvimpana tukena ja turvana. Sen vuoksi onkin Englantia neuvottelujen aikana jatkuvasti pidetty à jour tilanteesta.

Sopimus on saanut täällä hyvin suojelemaan vastaanoton.

Todetaan, että ainoa valta, jonka puolelta uhka Portugalin maa-
rajaa kohtaan voisi tulla kysymykseen, on juhlallisesti taan-
nut rajan koskemattomuuden. Huomautetaan, ettei kysymyksessä ole
mikään liittosopimus, koska siitä puuttuu säännökset molemmin-
puolisesta avunannosta, mutta että se toiselta puolen ylittää
tavallisen non-agressiosopimuksen merkityksen siinä, ettei sopi-
muksessa edellytetä neuvotteluja konfliktin sattuessa, vaan on
kummankin sopimuspuolen asenne sellaisen tapauksen varalta jo
edeltäpäin määrätty.

Asiainhoitaja:

Antonio Oscar de Fragoso Carmona, Portugalin tasaval-
lan presidentti ja Fransisco Franco Bahamonde, Espanjan valtion
päämies ja Espanjan armeijojen ylipäällikkö;

halun elähyttämistä sisällyttää Portugalin ja Es-
panjan välillä vallitseva ystävyys, joka perustuu maantieteel-
lisistä ja historiallisista tosiasioista johtuvaan tunne- ja etu-
yhteisyyteen, juhlalliseen asiakirjaan;

sekä halusta jatkaa näitten maitten välisiä hyviä
suhteita ja kaikkien mahdollisten takeiden ylläpitämistä;
vakuutettuina siitä, että kaikki, mikä on omiaan
ylläpitämään rauhaa Portugalin ja Espanjan välillä, on myös tär-
keä tekijä Euroopan rauhalle;

todeten samalla, etteivät mitkään velvoitukset, joi-
hin jompikumpi sopimuspuolista on tähän mennessä sitoutunut
suhteissaan johonkin kolmanteen valtaan, ole molempipuolisten suh-
teitten kehittymisen ja lähentymisen vastaisia, eivätkä ole ris-
tiriidassa tämän sopimuksen tarkoituksien kanssa;

ovat päättäneet tehdä seuraan ystävyys- ja hyökkää-
mättömyyssopimuksen ja siinä tarkoituksessa määränneet valtuute-
tuikseen

Portugalin tasavallan presidentti pää- ja ulkominis-
teri, hra tri Antonio de Oliveira Salazarin ja

Espanjan valtion päämies hänen täysivaltaisen suur-
lähettiläänsä Lisboassa, hra Nicolas Franco Bahamonden.

Art. 1. Molemmat sopimusvaltiot sitoutuvat ehdotto-
masti kunnioittamaan toistensa rajoja ja alueita ja olemaan
ryhtymättä minkäänlaiseen hyökkäys- tai maahantunkeutumistoimin -
taan toista vastaan.

Tämän artiklan sisällön vastaiseksi katsotaan kaikenlainen vakivaltainen toiminta toisen alueen eheyttä ja koskemattomuutta vastaan siinäkin tapauksessa, että se tapahtuisi ilman sodan julistusta.

Art. 2. Korkeat sopimuspuolet sitoutuvat olemaan antamatta apua tai avustusta valtiolle tai valtioille, jotka mahdollisesti hyökkäävät toista sopimuspuolta vastaan, sekä nimenomaan olemaan sallimatta, että jommankumman sopimuspuolen alueelta tehtäisiin hyökkäys toisen sopimuspuolen aluetta kohtaan, tapahtui se sitten maalta, mereltä tai ilmasta käsin.

Art. 3. Kukin sopimuspuoli sitoutuu olemaan tekemättä sopimusta tai liittoa, joka on tähdätty toista sopimuspuolta vastaan, tai jonka tarkoituksena olisi hyökkäys toisen aluetta vastaan.

Art. 4. Sopimukset ja liitot, jotka jompikumpi sopimuspuoli tulevaisuudessa tekee jonkin kolmannen vallan kanssa, eivät vaikuta tämän sopimuksen sisältöön.

Art. 5. Tämä sopimus on voimassa 10 vuotta ja katsotaan jatkuvan itsestään, ellei sitä sanota irti jommaltakummalta puolelta 6 kuukautta ennen määräajan umpeen kulumista.

Art. 6. Tämä sopimus ratifioidaan ja tulee voimaan ratifioimisasiakirjojen vaihtamisen jälkeen, joka tulee tapahtumaan niin pian kuin mahdollista.

Tehty Lisboassa 17 päivänä maaliskuuta 1939 kahtena kappaleena, portugalin ja espanjan kielisinä, joilla kummankin kielellä kappaleella on yhtäläinen todistusvoima.